

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ

ANALYSIS OF IMPORTER OPERATIONS EFFICIENCY

У статті представлено теоретично-методичні підходи до процесу оцінювання ефективності імпортних операцій на підприємствах. Запропоновано співвідношення показників для оцінки ефективності імпортних операцій на підприємствах. Використання зазначених у статті показників для оцінки ефективності імпортних операцій дасть змогу здійснити формування об'єктивного інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Визначено мету та інструменти оцінки імпортної діяльності підприємств. На базі мети статті подано пропозиції щодо підвищення достовірності оцінки ефективності імпортних операцій на підприємствах.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, імпорт, ефективність імпорту, показники ефективності імпортних операцій, показники локальної ефективності, показники загальноекономічної ефективності.

В статье представлены теоретико-методические подходы к процессу оценивания эффективности импортных операций на предприятиях. Предложено соотношение показателей для оценки эффективности импортных операций на предприятиях. Использование указанных в статье показателей для оценки эффективности импортных операций позволит осуществить формирование объективного информационного

обеспечения для принятия управленческих решений при осуществлении внешнеэкономической деятельности. Определены цель и инструменты оценки импортной деятельности предприятий. На базе цели статьи предоставлены предложения по повышению достоверности оценки эффективности импортных операций на предприятиях.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, импорт, эффективность импорта, показатели эффективности импортных операций, показатели локальной эффективности, показатели общеэкономической эффективности.

The article presents theoretical and methodical approaches to the process of assessing the efficiency of import operations at enterprises. The ratio of indicators for assessing the efficiency of import operations at enterprises is proposed. Using the indicators specified in the article to assess the effectiveness of import operations will allow the formation of objective information support for the adoption of management decisions in the implementation of foreign economic activity. The purpose and tools of evaluation of import activity of enterprises are determined. On the basis of the article the article proposes to increase the reliability of the assessment of the effectiveness of import operations at enterprises.

Key words: foreign economic activity, import efficiency, import efficiency indicators, local efficiency indicators, indicators of general economic efficiency.

УДК 338.58:65.014

Шереметинська О.В.

к. е. н.,
доцент кафедри менеджменту
та адміністрування

Національний університет
харчових технологій

Варфоломєєва Ю.Р.

магістр
Національний університет
харчових технологій

Постановка проблеми. Необхідною умовою прийняття рішення про запровадження зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) на підприємстві є її ефективність, яка визначається шляхом зіставлення досягнутого економічного результату з витратами підприємства для його одержання. Встановлення рівня ефективності імпортних операцій дає змогу оцінити можливість їх реалізації підприємством на іноземних ринках. Під час реалізації імпортної діяльності показники її ефективності допомагають оцінити негативні тенденції, які є індикатором для прийняття окремих управлінських рішень щодо необхідності корегування поточної діяльності або відмови від неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми підвищення ефективності імпортних операцій на підприємствах завжди перебували в центрі уваги вчених. Зокрема, слід згадати таких дослідників, як А. Вічевич, А. Андрійчук, І. Багорова, О. Максимець, Ф. Зинов'єв, Ю. Макогон, Л. Кадурина, Ф. Бутинець.

Постановка завдання. Головною метою дослідження є встановлення інструментальної бази оцінки ефективності імпортних операцій на підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Імпортом вважається митний режим, відповідно до якого іноземні товари, за які сплачуються митні платежі згідно зі встановленими законами країни на імпорт цих товарів, а також за виконання всіх обов'язкових митних формальностей видаються до вільного обігу на території країни. Товари, які перебувають у митному режимі імпорту, здобувають статус українських товарів. Митна декларація, яка випустила товар у вільний обіг на митній території країни, підтверджує український статус товару. Ефективністю імпорту є вигідність імпорту, що вимірюється співвідношенням вартості імпортного товару, який реалізується на внутрішньому ринку за внутрішніх цін, до вартості товару за зовнішньоторговельними цінами [8].

Українське підприємство, яке закуповує товар у іноземних постачальників, несе втрати, такі як:

- вартість товару;
- транспортні витрати;
- організаційні витрати.

Вартістю товару виступає контрактна ціна імпортованого товару. Витратами на доставку товару від продавця до покупця вважаються транспортні витрати. Організаційними витратами

зазначаються витрати підприємства, які забезпечили укладання контракту, митні збори тощо.

Імпортні витрати дорівнюють сумі вартості товару, транспортних та організаційних витрат. Гривневим обсягом реалізації імпортованих товарів називають імпортний дохід [5, с. 792].

Імпорт товару вважається ефективним, якщо імпортний дохід перевищує імпортні витрати. Потрібно з'ясувати, чи є закупівля товарів у іноземних постачальників доречною, або ж вигіднішою є закупівля товару на внутрішньому ринку країни. Якщо імпортний прибуток перевищує внутрішній прибуток, то імпорт товарів можна вважати вигідним.

Імпортним прибутком називають різницю імпортного доходу та імпортних витрат. Внутрішній прибуток – різниця внутрішнього доходу і внутрішньої вартості товару. Коли ціни на імпортний та аналогічний товар на внутрішньому ринку країни є однаковими, тоді можна вважати, що імпортний дохід прирівнюється внутрішньому доходу, а внутрішня вартість виступає оптовою ціною на цей товар на внутрішньому ринку країни.

Під час імпорту товарів виробництва ситуація ускладнюється. Тоді враховується дохід, одержаний підприємством від використання імпортованого товару, і витрати, які пов'язані з використанням цього товару. В такому разі дохід від товару виробництва дорівнює гривневому виторгу від продажу товарів, зроблених з використанням ТВ (без витрат на реалізацію). Витратами на товар виробництва вважається сума вартості сировини та енергії, робочої сили та витрат на обслуговування.

Якщо товар є сировиною або запчастиною, потрібно від витрат і доходів від товару виробництва взяти частки, які припадають на нього, від загальних витрат і доходу від виробництва товарів з використанням імпортованого ТВ.

В разі імпорту не враховуються витрати на збереження товару, його розподіл та реалізацію. За необхідністю вони враховуються до експортних та імпортних витрат. Також ці витрати зазначаються у внутрішніх витратах, а саме у собівартості товару та його внутрішній вартості [6, с. 300].

На підставі вищезазначених положень розроблено коефіцієнти ефективності імпорту товарів. Сьогодні в науковій літературі існують різні думки щодо класифікації показників, за якими визначається ефективність імпортних операцій на підприємствах. Наприклад, А. Вічевич та О. Максимець вважають, що до показників для оцінки ефективності імпортних операцій на підприємствах відносяться показники, зазначені в табл. 1.

Отже, в табл. 1 були зазначені основні показники для оцінки ефективності імпортних операцій на підприємствах, а саме валютна ефективність імпорту, економічна (абсолютна) ефективність

імпорту, економічний ефект імпорту та рентабельність імпорту. Дані показники забезпечують підприємству достовірність та оперативність інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у системі зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз ефективності імпортних операцій на підприємствах потрібно базувати на таких методичних положеннях:

- обчислення елементів витрат і результатів імпортної діяльності в документах оперативного, статистичного і бухгалтерського обліку;
- зведення витрат і результатів для прирівнювання до однакових кількісних одиниць виміру і виключення повторювань;
- дисконтування витрат, доходів та результатів імпортної діяльності організації;
- прирівнювання даних поточного періоду до даних базового періоду для оцінювання поточного стану імпортної діяльності суб'єкта господарювання та опрацювання пропозицій щодо поліпшення ситуації, яка склалася в періоді, що аналізується [7, с. 248].

Під час визначення ефективності імпорту товарів виробничого призначення основну увагу слід приділити ефективності від залучення у виробництво імпортного устаткування та обладнання. Ця ефективність визначається двома способами. Спосіб, який ґрунтується на моделі порівняльної економічної ефективності (Ееф.і.1):

$$Ееф.і.1 = \frac{ЕА}{ЕІ}, \quad (1)$$

де Ееф.і.1 – порівняльна економічна ефективність;

ЕА – економічний ефект від придбання та використання альтернативного варіанта устаткування вітчизняного виробництва;

ЕІ – економічний ефект від придбання та використання імпортного обладнання.

Обов'язковою умовою ефективного імпорту є таке: $Ееф.і.1 > 1$. Цей показник дає змогу показати те, у скільки разів імпортна продукція (товар) ефективніша за продукцію, що може бути альтернативною імпортній.

За цим підходом показники економічного ефекту ЕІ і ЕА за імпортним та альтернативним варіантами оцінюються на основі двох витратних складових, які демонструють ціну споживання товару, таких як ціна придбання товару, яка містить ціну контракту та митні платежі; експлуатаційні видатки за весь період служби товару, а саме вартість затраченої сировини та матеріалів, витрати палива й енергії, ціну ремонтів і запасних частин, заробітну плату працівників. Різниця між показниками ефекту ЕА та ЕІ показує, який додатковий прибуток матиме імпортер, якщо придбає імпортну продукцію замість альтернативної [4, с. 432].

Також визначення ефективності імпорту виробничого обладнання, крім витрат, зазначає результатні показники та зводиться до розрахунку

показника (Ееф.і.2), який показує співвідношення обсягу продукції, що випускається протягом деякого періоду на даному устаткуванні, та купівельної ціни імпортного обладнання:

$$Ееф.і.2 = \frac{ОП}{Ц_{куп.і}}, \quad (2)$$

де Ееф.і.2 – ефективність імпорту виробничого обладнання;

ОП – обсяг продукції, який випускається протягом деякого періоду на даному устаткуванні;

Ц_{куп.і} – купівельна ціна імпортного обладнання [1, с. 544].

Також показник ефективності імпорту виробничого обладнання характеризує фондовіддачу та зазначає вартість продукту, яка виробляється на даному устаткуванні, на 1 грн. витрат щодо його придбання. Обов'язково потрібно порівнювати значення цього показника зі значеннями аналогічних показників ефективності використання обладнання вітчизняного виробництва чи іншого обладнання іноземного виробництва. Ефективнішим вважається той варіант, який має більше значення показника фондовіддачі.

Видатний український вчений-економіст О. Гребельник поділяє показники для оцінки ефективності імпортих операцій на підприємствах на дві великі групи. Перша група містить показники, які характеризують абсолютну величину економічного ефекту і є різницею між результатом та витратами, а також порівняльні показники ефективності, які характеризуються відношенням результату до витрат контракту; друга група показників містить показники, які характеризують доцільність участі

підприємства в зовнішньоекономічних зв'язках підприємств:

- показники локальної ефективності, що розраховуються з використанням чинних внутрішніх цін;
- показники загальноекономічної ефективності, що розраховуються на підставі розрахункових цін [3, с. 140].

Метою імпортової діяльності на підприємствах вважають необхідність до залучення іноземних товарів у власному виробництві, тому визначення економічної ефективності імпортової діяльності на підприємствах допускає застосування показників ефективності імпорту товарів виробничого призначення для власної виробничої діяльності.

Висновки з проведеного дослідження. Імпортом вважають митний режим, відповідно до якого іноземні товари, за які сплачені митні платежі згідно зі встановленими законами країни, за умови виконання всіх обов'язкових митних формальностей були відправлені до вільного обігу на митній території країни. Ефективність імпорту означає вигідність імпорту, яка вимірюється співвідношенням вартості імпортного товару, який реалізується на внутрішньому ринку за внутрішніх цін, і вартості товару за зовнішньоторговельними цінами. В результаті дослідження було зазначено, що підприємство, купуючи товар у іноземних постачальників, несе такі втрати, як вартість товару, транспортні та організаційні витрати. В роботі було представлено теоретично-методичні підходи до процесу оцінки ефективності імпортих операцій на підприємствах.

Таблиця 1

Показники для оцінки ефективності імпортих операцій на підприємствах

№	Показник	Формула	Коментарі
1.	Валютна ефективність імпорту	$Ев.і = \frac{\sum_{i=1}^n ЦРВі \times КІі}{\sum_{i=1}^n Ці \times КІі}$ де Ев.і – валютна ефективність імпорту; ЦРВі – ціна і-го товару на внутрішньому ринку; КІі – обсяг імпорту і-го товару; Ці – валютна ціна і-го товару.	Базою порівняння слугує валютний курс, хоча й виконується порівняння зі значенням курсу за прямиим котируванням.
2.	Економічна (абсолютна) ефективність імпорту	$Ееф.і = \frac{Вів.р.}{Ві}$ де Ееф.і – економічна (абсолютна) ефективність імпорту; Вів.р. – вартість імпортової продукції на внутрішньому ринку; Ві – витрати на придбання імпортової продукції.	Чим більше цей показник переважає одиницю, тим ефективніше є імпортна діяльність для підприємства.
3.	Економічний ефект імпорту	$Ее.і = Вів.р. - Ві$ де Ее.і – економічний ефект імпорту; Вів.р. – вартість імпортової продукції на внутрішньому ринку; Ві – витрати на придбання імпортової продукції.	Вважається, що чим більше значення показника, тим більше підприємство отримує прибутку, а імпорту діяльність можна вважати ефективною.
4.	Рентабельність імпорту	$Рі = \frac{Ее.і}{Ві}$ де Рі – рентабельність імпорту; Ее.і – економічний ефект імпорту; Ві – витрати на придбання імпортової продукції.	Показує розмір прибутку від реалізації імпорту на 1 грн. витрат щодо його придбання.

Серед основних показників, які використовуються для оцінки ефективності імпорتنих операцій на підприємстві, зазначені валютна ефективність імпорту, базою якої слугує валютний курс, хоча й виконується порівняння зі значенням курсу за прямим котируванням; економічна (абсолютна) ефективність імпорту; економічний ефект імпорту; рентабельність імпорту, яка показує розмір прибутку від реалізації імпорту на 1 грн. витрат щодо його придбання. Ці показники забезпечують підприємству достовірність та оперативність інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у системі зовнішньоекономічної діяльності. В роботі зазначено, що аналіз ефективності імпорتنих операцій на підприємствах потрібно базувати на таких методичних положеннях, як обчислення елементів витрат і результатів імпортової діяльності в документах оперативного, статистичного і бухгалтерського обліку; зведення витрат і результатів для прирівнювання до однакових кількісних одиниць виміру і виключення повторювань; дисконтування витрат, доходів та результатів імпортової діяльності організації; прирівнювання даних поточного періоду до даних базового періоду для оцінювання поточного стану імпортової діяльності суб'єкта господарювання, а

також опрацювання пропозицій щодо поліпшення ситуації, яка склалася в періоді, що аналізується.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутинець Ф. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності. Житомир: Рута, 2011. 544 с.
2. Вольчик О., Дубицький Д. Визначення зон економічних ризиків на основі аналізу показників економічної безпеки підприємства. Економіст. 2009. № 8. С. 40–43.
3. Вівич О. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності. Львів: Афіна, 2014. 140 с.
4. Гребельник О. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 432 с.
5. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навч. посіб. / за ред. Ю. Козака, Н. Логвінової, І. Сіваченка. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 792 с.
6. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навч. посіб. / за ред. Ю. Козака, Н. Логвінової. Київ: Освіта України, 2012. 300 с.
7. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. / за ред. О. Шкурупій. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 248 с.
8. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.